

Kompetens – ordet i tiden

KOMPETENS. ETT OFTA använt ord men vad betyder det egentligen? I mitt gamla franska lexikon Larousse står "competence" för någon som har rätt att avgöra saker, till exempel i en domstol. För ordet "compétent" står det att det är en person som har fördjupade kunskaper inom ett område och som också har rätt att avgöra eller besluta inom detta område. På något sätt förutsätts alltid ett mått av handling eller påverkansmöjlighet när man använder ordet kompetens. Att vara kompetent utan att kunna utöva någon funktion är meningslöst med den latinska definitionen.

NÄR VI ANVÄNDER kompetent i svenskan så har det kanske mer fått betydelsen att man är duktig och kunnig. Duktig i största allmänhet men kanske inte kopplat till beslutssituationen lika starkt som i franskan. Det är ju också lite typiskt för oss skandinaver att vi inte har mejslat fram själva beslutsfunktionerna så tydligt som i de kontinentala länderna där makthierarkierna ofta är mycket tydligare men också krångligare. I det svenska "konsensusträsket" är det ibland ingen som riktigt vet vem som har tagit ett beslut eller riktigt vad beslutet gällde. Man kommer ihåg var att man var överens – och det var det viktigaste!

NÄR DET GÄLLER kompetens är det ju viktigt att man får använda sin kompetens och ta de beslut som behövs i olika situationer, annars kommer man troligen inte att upprätthålla sin kompetens. För ambulanssjukvården innebär det efter införande av högre medicinsk kompetens, i form av specialist-sjuksköterskor, att vår verksamhet alltmer kommer att påverka den enskilde patientens behandling men också själva sjukvårdssystemet på sikt. En specialistsjuksköterska som endast utför samma vårdåtgärder som ambulanssjukvårdarna förtjänstfullt gjorde tidigare utvecklar inte verksamheten. Man kommer inte heller att behålla den specifika kompetensen som förväntas av en specialistsjuksköterska. I utbildningssammanhang talar man ofta om inre och yttre motivation. Den yttre motivationen är inte direkt kopplad till patientarbetet utan utgörs till exempel av lön, prestige eller en fin titel medan den inre motivationen enligt vissa pedagoger bygger på nyfikenhet, ömsidighet och kompetens. Om man upplever att man lyckas känner man glädje över sin kompetens och en form av stolthet. Därför är kompetensen en av grundbultarna för själva yrkeskarriären.

ÖVRIGA AKTÖRER i vårdssamhället har kanske inte varit helt beredda på ambulanssjuksköterskans snabba inträde på den svenska sjukvårdsscenen. Otaliga är avvikelseorna och klagomål från andra yrkesgrupper eller specialiteter som inte accepterat den nya tiden med ambulanssjuksköterskor som friskt och oftast helt korrekt använder sin högre kompetens i vardagen men ibland också överprövar andra yrkesgruppers bedömningar.

DET FINNS OCKSÅ många klagomål på ambulanssjukvården, där man utifrån ett akutmedicinskt perspektiv handlagt patienter korrekt, men där kompetensen att se patienten ur ett mer kroniskt helhetsperspektiv har saknats eller varit bristfällig. Eller att det komplexa eller speciella för just den aktuella människan inte låtit sig avtecknas, i det korta tids- och siktfönster som erbjuds en ambulanssjuksköterska att bedöma en patient i bostaden eller på sjukhem.

ORDET KOMPETENS INNEBÄR därför också att man kan se gränserna för sitt kunnande och sina

beslut. I Svenska Akademiens ordlista står ordet kompetens förklarat med "tillräcklig skicklighet och behörighet". Alltså en betydligt vagare skrivning än i franskan men ändå med klara likheter. Hur bedömer man att man har tillräcklig skicklighet? Och vem bedömer om man är behörig? Ligger detta ansvar i legitimationen eller i specialistutbildningen, hos ansvarig läkare eller rent av hos verksamhetschefen? Den frågan går inte enkelt att besvara.

FINNS DET SPECIELLA kursavsnitt på universitetet i "hur vet jag vad jag inte vet och hur vet jag var mitt kunnande tar slut"? Nej, jag tror inte någon medicinsk fakultet har sådana kurser utan de flesta lärosäten premierar istället att man skall kunna mer om allt. På gott och ont eller som kvantitet versus medvetenhet.

FÖR DEN NYA framväxande gruppen av ambulanssjuksköterskor är det kanske som professor John Berg en gång sammanfattade principerna för Sofiahemmet: Att genom noggrant urval skapa en homogen sjuksköterskekår, organisera en kvalificerad teoretisk och praktisk sjuksköterskeutbildning för god och tidsenlig vård åt alla patienter ur alla samhällsklasser.

JAG TROR ATT John Berg kunde se in i framtiden för det är väl precis just där vi befinner oss i svensk ambulanssjukvård idag. Vi måste hålla ihop kompetens, ansvarsområde och utbildning för den dominerande yrkesgruppen, ambulanssjuksköterskorna, annars kommer vi inte att få den legitimitet och kraft som behövs för att fylla det stora uppdrag som väntar den prehospitla akutsjukvården i framtiden. Detta uppdrag kräver en ständig diskussion mellan de olika yrkesutövarna, universitetet, landstingen, fackliga företrädare och med de politiska företrädarna. Och det kräver framförallt aktiva ledare och chefer!

Poul Christian Kongstad

Poul Christian Kongstad
Ordförande, Flisa

PS. Missa inte öppet nationellt möte den 28 maj 2010 på Läkarsällskapet i Stockholm om "Ambulanssjuksköterskans kompetens i framtiden". Mer information finns på www.flisa.nu. **DS.**

Foto: Anders Nilsson

Flisa fakta

FLISA, Föreningen för ledningsansvariga inom svensk ambulanssjukvård, har till syfte att främja utvecklingen av svensk ambulanssjukvård. Ungefär hälften av föreningens medlemmar är läkare.

Enligt stadgarna ska medlem ha ledningsansvar inom områdena: medicin, administration, drift eller utbildning, och man ansöker hos föreningens styrelse om medlemskap.

Flisa ser det som en självklarhet att samarbeta med berörda myndigheter och organisationer, eftersom ambulanssjukvård spänner över ett mycket brett område, från fordons- och teknikutveckling till olika

akutmedicinska områden, som hjärt- och lungmedicin, kirurgi, ortopedi och neurologi.

Årliga kongresser

Flisas årliga kongresser är öppna för alla intresserade och samlar mycket folk från hela ambulansverige – de senaste åren mellan 600-1 000 deltagare. Även dessa kongresser speglar föreningens strävan att samarbeta med berörda intressenter och brukar ha speciella huvudteman.

Nästa kongress äger rum i Leksand de 7–9 september 2010.

Arbetsgruppen SLAS

Arbetsgruppen SLAS, Svenska Landstings Ambulansöverläkare i Samverkan, bildades som en arbetsgrupp efter Flisa-kongressen i Stockholm år 2000 för att i ett mindre forum diskutera gemensamma arbetsuppgifter. Hittills har gruppen främst koncentrerat sig kring:

- Gemensamma behandlingsriktlinjer.
- Kunskapskontroll.
- Ambulansjournalens parametrar.
- Beställarkriterier.

■ Mer info: www.flisa.nu